

Mitä on digitaalinen terveyden lukutaito?

1.9.2023

Teknologia ja digitalisaatio muuttavat tapoja, joilla terveydenhuolto ja terveysinformaation jakaminen toimivat nykymaailmassa (COE, 2023). Digitaalinen terveys (digital health), joka viittaa digitaaliteknologian hyödyntämiseen terveyden edistämisessä, on tunnistettu maailmanlaajuisesti yhtenä keskeisenä terveen elämän ja hyvinvoinnin turvaamiskeinona (WHO, 2021). Vaikka digitaalisten terveysratkaisuiden tiedetään voivan parantaa terveysinformaation ja -palveluiden saatavuutta, niiden mahdollisuudet ja hyödyt eivät näytä jakautuvan tasaisesti eri väestöryhmille (COE, 2023). Esimerkiksi COVID-19-pandemia toi esiin tähän liittyviä haasteita. Pandemia toi esiin mm. väärän ja harhaanjohtavan tiedon informaatioepidemian eli *infodemian* (Ramsetty & Adams, 2020) sekä digitaaliset kuilut eri väestöryhmien välillä maailmanlaajuisesti (Litchfield ym., 2021). Terveyspalveluiden ja terveysinformaation tarjonnan siirtyessä enenevissä määrin digitaalisiin ympäristöihin, kansalaisten digitaalinen terveyden lukutaito (digital health literacy) on noussut tärkeään rooliin. Digitaalista terveyden lukutaitoa tarvitaan, jotta ihmiset voivat tehokkaasti hyödyntää digitaalisia terveysresursseja sekä edistää terveyttään (WHO, 2022).

Digitaalinen terveyden lukutaito on verrattain uusi käsite, joka voidaan määritellä monin eri tavoin (Paige ym., 2018). Maailman terveysjärjestö WHO:n johtama M-POHL-tutkimuskonsortio määrittelee sen kyvyiksi etsiä, käyttää, ymmärtää, arvioida ja soveltaa verkossa olevaa terveystietoa sekä muotoilla ja ilmaista kysymyksiä, mielipiteitä, ajatuksia tai tunteita digitaalisia laitteita käytettäessä (M-POHL, 2022). Kimin ym. (2023) systemaattisen kirjallisuuskatsauksen ja meta-analyysin mukaan yksilön korkea digitaalinen terveyden lukutaito on yhteydessä useisiin positiivisiin terveyskäyttäytymisen muotoihin ja sen on ehdotettu selittävän yhteyttä terveystiedon hankkimisen ja suotuisan terveyskäyttäytymisen välillä. Matalan digitaalisen terveyden lukutaidon merkittävimmät ennustajat ovat korkea ikä, taloudellinen syrjäytyminen ja matala itsekoettu sosiaalinen asema (M-POHL, 2022). Korkea digitaalinen terveyden lukutaito on yhteydessä mm. digitaalisten

terveysresurssien, kuten verkossa olevien potilastietojärjestelmien tehokkaampaan käyttöön (Cheng ym., 2022) sekä sosiaalisen median parempaan hyödyntämiseen terveystiedon löytämiseksi ja jakamiseksi (Tennant ym., 2015).

Miksi digitaalista terveyden lukutaitoa on tärkeää tutkia?

Digitaalisen terveyden lukutaidon tutkimusta tarvitaan, jotta voidaan tunnistaa ja vertailla sen tasoja eri väestöryhmissä, tunnistaa haavoittuvassa asemassa olevat ihmiset ja ryhmät, sekä arvioida sen merkittävyyttä terveyden määrittäjänä. Moniin muihin Euroopan maihin verrattuna Suomessa digitaalista terveyden lukutaitoa koskeva tutkimus on kuitenkin jäljessä. Suomesta ei ole tällä hetkellä tutkimustietoa digitaalisen terveyden lukutaidon tasoista, eikä siihen tarkoitettuja mittareita ole käännetty tai validoitu (Povlsen ym., 2023). Digitaalisen terveyden lukutaidon tutkimusta voidaan nähdä haastavan kansainvälisestikin digitaalisen terveyden lukutaidon mittareiden puutteellisuus siltä osin, että useat laajalti käytetyt mittarit (mm. eHEALS, HLS_{19}Digi) mittaavat ainoastaan digitaalisen terveysinformaation etsimistä, arviointia, ymmärtämistä ja soveltamista. Ne eivät ota huomioon muita kansalaisten digitaalisissa terveysympäristöissä toimimiseen tarvittavia taitoja, kuten yleisiä digitaalisia taitoja, tietoja saatavilla olevista digitaalisista terveyspalveluista, asianmukaisen tiedon löytämistä potilastietosivustoista, digitaalisten terveyspalveluiden löytämistä ja hyödyntämistä, mobiiliterveyssovellusten käyttämistä ja kriittistä arviointia sekä verkkoviestintätaitoja terveydenhuoltohenkilöstön kanssa toimimiseen (COE, 2023). Jotta ilmiöstä saataisiin kattavampi kuva, sitä tulisi jatkossa tarkastella laajemmalla näkökulmalla. Tämä tarkoittaa, että myös nykyisiä tutkimusmittareita tulisi tarkastella kriittisesti ja kehittää. Aihetta tulisi lähestyä lisää myös digitaalisten terveyspalveluiden ja -informaation saavutettavuuden sekä digiosallisuuden näkökulmasta.

SeAMK on vuonna 2023 mukana kahdessa terveyden lukutaitoa koskevassa hankkeessa: Horizon EU-rahoitteisessa digitaalista terveyden lukutaitoa edistävässä IDEAHL:issa (Improving Digital Empowerment for Healthy Active Living) ja Erasmus+ -rahoitteisessa muistisairauksiin liittyvää terveyden lukutaitoa edistävässä Skills4HL (Skills for Health Literacy) -hankkeessa. Skills4HL-hankkeessa on rakennettu ja pilotoitu kaksi terveyden lukutaitoon liittyvää opintojaksoa, joista toinen alemman ja toinen ylemmän korkeakoulututkinnon opiskelijoille. Keväälle 2024 on suunnitteilla opintojakso, jossa digitaalinen terveyden lukutaito on ensimmäistä kertaa vahvasti mukana.

Horizon Europe Framework Programme rahoittaa “Improving Digital Health for Active Healthy Living (IDEAHL) -hanketta” GA 101057477.

Lue lisää Improving Digital Empowerment for Healthy Active Living (IDEAHL) -hankkeesta täällä.

Mika Uitto
TtM, Asiantuntija, TKI
SeAMK

Katja Valkama

HTT, YTM, Yliopettaja
SeAMK

Merja Hoffrén-Mikkola
LitT, Yliopettaja
SeAMK

Lähteet:

Cheng, C., Gearon, E., Hawkins, M., McPhee, C., Hanna, L., Batterham, R., & Osborne, R. H. (2022). Digital Health Literacy as a Predictor of Awareness, Engagement, and Use of a National Web-Based Personal Health Record: Population-Based Survey Study. Journal of medical Internet research, 24(9), e35772. https://doi.org/10.2196/35772

Council of Europe (COE). 2023. Guide to health literacy – contributing to trust building and equitable access to healthcare. Steering Committee for Human Rights in the fields of Biomedicine and Health (CDBIO).

Kim, K., Shin, S., Kim, S., & Lee, E. (2023). The Relation Between eHealth Literacy and Health-Related Behaviors: Systematic Review and Meta-analysis. Journal of medical Internet research, 25, e40778. https://doi.org/10.2196/40778

Litchfield, I., Shukla, D., & Greenfield, S. (2021). Impact of COVID-19 on the digital divide: a rapid review. BMJ open, 11(10), e053440. https://doi.org/10.1136/bmjopen-2021-053440

M-POHL – The HLS19 Consortium of the WHO Action Network M-POHL (2022): The HLS19-DIGI Instrument to measure Digital Health Literacy. Factsheet. Austrian National Public Health Institute, Vienna

M-POHL – The HLS19 Consortium of the WHO Action Network M-POHL (2021): Executive Summary of the International Report on the Methodology, Results, and Recommendations of the European Health Literacy Population Survey 2019-2021 (HLS19) of M-POHL. Austrian National Public Health Institute, Vienna

Paige, S. R., Stellefson, M., Krieger, J. L., Anderson-Lewis, C., Cheong, J., & Stopka, C. (2018). Proposing a Transactional Model of eHealth Literacy: Concept Analysis. Journal of medical Internet research, 20(10), e10175. https://doi.org/10.2196/10175

Povlsen, M., Thorup, C., Thoft, D., Hæsum, L., Valkama, K., Uitto, M., Hoffrén-Mikkola, M. & Alaverdyan, A. D1.1. Report on (d)HL, WP1. Improving Digital Empowerment for Active Healthy Living (IDEAHL).

Ramsetty, A., & Adams, C. (2020). Impact of the digital divide in the age of COVID-19. Journal of the American Medical Informatics Association: JAMIA, 27(7), 1147–1148. https://doi.org/10.1093/jamia/ocaa078

Tennant, B., Stellefson, M., Dodd, V., Chaney, B., Chaney, D., Paige, S., & Alber, J. (2015). eHealth literacy and Web 2.0 health information seeking behaviors among baby boomers and older adults. Journal of medical Internet research, 17(3), e70. https://doi.org/10.2196/jmir.3992

World Health Organization (WHO) (2021). Global strategy on digital health 2020-2025. Geneva: Licence: CC BY-NC-SA 3.0 IGO.

World Health Organization (WHO) (2022). Equity within digital health technology within the WHO European Region: a scoping review. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe; 2022. Licence: CC BY-NC-SA 3.0 IGO.

Lisätty 22.8.2023 [UM1]